

ביאורים

שתי דרכים עיקריות יש לחינוך: דרך אחת היא זו שמכירה רק את מקומם של הקודש והקדושה. בדרך זו אחוז בני היישוב הישן. הדרך השנייה הייתה של אלו המשלבים את לימודי החול בתוך המסגרת העיקרית של החינוך. כחלק ממצוות האב בנוגע לבניו, ישנו ציווי על האדם ללמד את בנו אומנות, כדי שיוכל להתפרנס בכבוד. אלא שכאן טמון מוקש. העיסוק הנרחב בלימודי החול והמקצוע עלול לבוא על חשבון ההתמסרות ללימודי הקודש, ובסופו של דבר על חשבון הערכים, הקדושה, והמוסר, שאליהם אנו מחנכים את הילד משחר ילדותו. היתרון המיוחד שלנו על פני עמים אחרים הוא "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", זהו החידוש של עם ישראל ועמו אנו הולכים. אף שאפשר למנות אחוז גבוה של יהודים שקיבלו פרס נובל או תארי כבוד אחרים, לא בזה ייחודיותנו ולא זו מגמת החינוך הישראלי. המגמה שאליה אנו שואפים שייכת לרוחניות ולקודש, לתורה - שהיא עמוקה ופנימית לאין ערוך מכל חכמה אחרת בעולם. זה ייעודנו, זו התכונה הלאומית שלנו, וזו הברכה שעלינו להביא לאומות העולם.

הרב קוק מביע חשש שאם החינוך אינו מכוון באיזון הנכון, העקרוני והמעשי, למטרות הללו, עלולים הילדים להתרחק מדרכם של אבותיהם. מאידך, כאשר זוכרים את העיקר בחיים - גם הבנים יתקרבו לדרך הקודש. הדגש צריך לעמוד נגד עיני המחנכים הוא החלוקה בין עיקר לטפל, בין המוקד לבין המעטפת שמסייעת לו. עיסוק נרחב בתחומי מדע וכלכלה לפרטיהם המגוונים עלול להסיט את דעתו של הנער אל התוצאות המידיות שאפשר 'להרוויח' מכך, ובכך יפסיד את שלבי הסולם אל הקודש, שאותם חווה ילד שגדל בלימוד תורה. העלייה בשלבי הסולם לפי הסדר הראוי היא שתביא את כל העמים, בסופה של דרך ארוכה, להכיר ביתרונם של ישראל. רק אם נתמיד בדרך הזאת, נזכה להיות 'אור לגויים' כנבואת ישעיה, שאותה מזכיר כאן הרב קוק: "ואמרו גוים רבים לכו ונלכה... אל בית אלהי יעקב... ונלכה בארחותיו".

הרחבות

• חכמות חיצוניות

לְצַרְף לְתַכּוּנַת הַחֲנוּךְ חַל אֶל הַקֹּדֶשׁ. הרב קוק כותב שאם מפאת קשיי הפרנסה ירצו הורים שבניהם ילמדו את חכמות החול, כמתמטיקה ועברית, אפשר ללמד אותם, אך יש להזהר שהדבר לא ישפיע על העקרונות הרוחניים שלנו.

המהר"ל מבאר שלכתחילה יש ללמוד חלק מלימודי החול: "...כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. וזוהו נלמוד כי כל דבר שהוא לעמוד על מהות העולם, יש לאדם ללמוד, ומחויב הוא בזה, כי הכל מעשה ה' הוא..." [נתיבות עולם, נתיב התורה יד]. לפי דברי המהר"ל, אפשר לפגוש את ה' במעשה הטבע - באבן שנופלת, בציוץ ציפור ובסדר העונות השונות. מִשְׁכָּךְ, חשוב ללמוד חכמות אלו, והזמן שמוקדש ללימודן לא נחשב כ"ביטול תורה". טעם נוסף המופיע בדבריו הוא שעל כל חכמות הטבע (מתמטיקה, גיאוגרפיה וכו') נאמר: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" [דברים ד, ו], והכוונה שכאשר נכיר את חכמות הטבע הדבר יאדיר את שמנו בעיני העולם.

הבן-איש-חי כותב דברים דומים בנוגע לחינוך: "ולזה אמר חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, כלומר אל תאמר אעמיס משא כבד על הנער ללמדו תורה בלבד ימים ולילות, ולא אלמדנו כתיבה ולשון הקודש ודקדוק וחשבון וידיעות הטבע וענייני העולם כמו גיאוגרפיה וכיוצא בה כדי שלא יתאבד הזמן בלימודים אלו, ולא ילמד אלא תורה גמורה ושלימה בלבד, לא כן תעשה, אלא חנוך לנער גם על פי דרכו, דהיינו השייכים לעולם הזה, שנקרא בשם 'דרך' כאמור לעיל, כי אף על פי שעיקר החינוך צריך להיות בלימוד התורה, הנה תאחוז בזה וגם מזה אל תנח ירך" [אמרי בינה ב. להרחבה עייני גם ברמ"א על שו"ע יו"ד, רמו, ט, ובמקורו בריב"ש].

הצלחת חוה בת מוריה הי"ו

גַּם אֵלֶּה אֲשֶׁר הַחַיִּים הַכְּבִידוּ עֲלֵיהֶם אֶת אֲכָפָם, וְהֵם מְרַגְּשִׁים לַחֵץ כְּבֵד בְּרוּחָם מִדְּאֲגַת הַחַיִּים הַזְּמִנִּיִּים שֶׁל בְּנֵיהֶם, וְהָרְשׁוּ לָהֶם לְצַרְף לְתַכּוּנַת הַחֲנוּךְ חַל אֶל הַקֹּדֶשׁ, אֵל נָא יִשְׁכַּחוּ, כִּי צָרוּף זֶה צָרִיף שְׁמִירָה גְדוּלָּה, שֶׁלֹּא יָבֵא הַדְּבָר לִידֵי זֵיוֹף הַמְטַבֵּעַ הַחֲנוּכִית שֶׁלֵּנוּ בְּכֻלּוֹ, וְזֶה צָרִיף בְּכָל מְקוֹם לְהִיּוֹת מְשֻׁנָּן וְנִכְרָ, וְיִוְתֵר מְכַל בְּאַרְץ הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר בָּהּ צָרִיף לְהִשְׁתַּכַּלֵּל רוּחָנוּ הַעֲקָרִי, בְּצוּרַתוֹ הַמְיֻחָדָת לָנוּ, הַשּׁוֹנֶה מְכַל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. אֵל נָא יִשְׁכַּחוּ, כִּי לֹא שְׁפוֹת זְרוֹת, לֹא לְמוֹדִים שְׁמֻגְמָתִים הֵיא הַכְּשָׁרוֹת חֲמִרִיּוֹת, יִצְאוּ בְּיַחְדוּ מִצִּיּוֹן, - אֵלֶּה "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ד' מִירוּשָׁלַיִם".

כְּשֵׁיחֵיו דְּבָרִים הִלְלוּ חֲרוּתִים עַל לִבָּם שֶׁל הָאֲחֵרוֹנִים הִלְלוּ, נוֹכַל בְּטַח לְקוֹוֹת כִּי לֹא יִרְחִיקוּ לְלַכֵּת, וְגַם בְּנֵיהֶם יִהְיוּ שְׁתוּלִים בְּחֻצְרוֹת ד', "וְהַקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ".

הישארות
בחצרות ה'

זֹאת הִיְתָה כְּוִנַּתִּי בְּשִׁיחָה הַקְטָנָה, אֲשֶׁר הִבְעַתִּי אוֹתָהּ בְּעַת שְׁמַחַת תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה, בְּבֵית הַמְדַרְשׁ הַגְּדוֹל, לְהַמּוֹסֵד הַקְדוֹשׁ "שַׁעֲרֵי תוֹרָה", שֶׁהָרֵאֵנִי שְׁהוֹבָאָה בְּעֵתוֹנָף הַיָּקָר.

(אגרות הראייה, אגרת קע - המשפח)

